

«ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра публічного управління та адміністрування

«28» травня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК.09 АГРАРНА ЕКОНОМІКА

(назва навчальної дисципліни)

освітній рівень	<u>третій (освітньо – науковий)</u> <small>(назва освітнього рівня)</small>
галузь знань	<u>05 «Соціальні та поведінкові науки»</u> <small>(назва галузі знань)</small>
спеціальність	<u>051 «Економіка»</u> <small>(шифр і назва спеціальності)</small>
освітня програма	<u>Економіка</u> <small>(назва освітньої програми)</small>
факультет	<u>Економічний</u> <small>(назва факультету)</small>

2019 р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Аграрна економіка» підготовки фахівців на третьому (освітньо – науковому) рівні вищої освіти спеціальності 051 «Економіка».

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

ПОТРАВКА Лариса ПОТРАВКА доктор економічних наук, доцент

Робочу програму навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри публічного управління та адміністрування

Протокол № 15а від «16» травня 2019 року

Завідувач кафедри

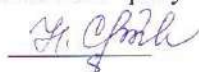

Лариса ПОТРАВКА

Схвалено науково-методичною комісією зі спеціальності 051 «Економіка»

Протокол № 10 від «20» травня 2019 року

Голова

Наталія ТАНКЛЕВСЬКА

Затверджено Вченою радою економічного факультету

Протокол № 10 від «27» травня 2019 року

Голова

Вікторія ГРАНОВСЬКА

1. Опис навчальної дисципліни

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	
Освітній ступінь	<i>Доктор філософії</i>
Спеціальність	спеціальність 051 «Економіка»
Характеристика навчальної дисципліни	
Вид	Нормативна
Загальна кількість годин	120
Кількість кредитів ECTS	4,0
Кількість лекцій	14
Кількість практичних занять	14
Кількість самостійних занять	92
Форма контролю	<i>залік</i>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни: – оволодіння теоретичними та методологічними основами формування та реалізації аграрної економіки, вміннями оцінювати її ефективність та обґрунтовувати вибір тих чи інших заходів державного регулювання.

Основні завдання дисципліни:

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- оволодіти базовими знаннями щодо економічної сутності, характеру і головних компонентів аграрної економіки;
- аналізувати ефективність діяльності органів та інститутів аграрної політики, використовуючи різні ринково-політичні інструменти;
- оцінювати окремі заходи фінансово-кредитної, податкової, цінової політики в аграрному секторі, а також аграрно-соціальної та аграрно-екологічної політиці держави;
- розуміти особливості формування системи управління аграрною економікою у країнах із різним рівнем соціально-економічного розвитку, характеризувати аграрну економіку окремих країн.

Вимоги до знань та вмінь.

Здобувач має знати:

- економічну сутність, характер і головні компоненти аграрної економіки;
- механізми формування національних та світових агропродовольчих ринків, вплив аграрної економіки України на міжнародну торгівлю та продовольчу світову безпеку;
- інструменти регулювання ринків агропродовольчої продукції та

економічні наслідки їх застосування;

- основні підходи до оцінювання рівня державної підтримки аграрного сектору;
- засади аграрно-екологічної, аграрно-соціальної політики, їх сучасні аспекти і проблеми реалізації;
- основні етапи розвитку аграрної економіки України та її основні напрями розвитку;
- сучасний стан процесу реформування економічних відносин, характерні риси бюджетної, податкової, фінансово-кредитної та цінової політики;
- особливості формування окремих продовольчих ринків в Україні з позиції попиту і пропозиції, інструменти державного регулювання внутрішнього ринку та зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією;
- особливості формування аграрної політики у країнах з різним рівнем економічного розвитку.

Здобувач повинен вміти:

- формувати мету та систему цілей аграрної економіки;
- аналізувати наслідки використання окремих інструментів регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку та зовнішньої торгівлі з точки зору їх впливу на виробників, споживачів та державний бюджет;
- визначати рівень захисту аграрного сектору із використанням загальноприйнятої світовою спільнотою методології;
- оцінювати міжнародну конкурентоспроможність вітчизняного сільськогосподарського виробництва;
- визначати основні показники продовольчої безпеки держави та фактори, що на неї впливають;
- аналізувати ефективність окремих заходів бюджетної, податкової, фінансово-кредитної та ринкової політики держави;
- обґрунтовувати пріоритети державної структурної, соціальної та екологічної політики.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач:

- здатність досконало володіти іноземними мовами з метою здійснення наукової комунікації, міжнародного співробітництва, спілкування с колегами в межах своєї спеціальності, відстоювання власних наукових поглядів;
- здатність застосувати відповідні кількісні математичні, наукові і економічні методи та теорії, а також комп'ютерне програмне забезпечення для вирішення економічних завдань та виконання дисертаційного дослідження;
- здатність досліджувати теоретико-методологічні, науково-методичні та прикладні засади розвитку та управління економікою;
- здатність виявляти і розв'язувати комплексні проблеми розвитку аграрної економіки та її окремих галузей;

– здатність дослідження та знання з організації та управління інвестиційною, інноваційною, виробничою, логістичною, маркетинговою, фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання та галузей економіки з урахування світових тенденцій;

– здатність оцінити економічний стан галузі, підприємства та окремих його складових (основних та оборотних засобів, персоналу, результатів діяльності тощо), знайти проблеми та запропонувати і економічно обґрунтувати шляхи їх вирішення;

– здатність демонструвати розуміння бізнес-функцій, бізнес-планів підприємств, розмірів підприємств, ділових кіл і уміння зв'язати їх з базовими знаннями і теоріями.

Програмні результати навчання:

– створювати та інтерпретувати нові знання з економіки та управління національним господарством, за галузями, підприємствами, за видами економічної діяльності;

– уміти застосовувати економіко-математичні методи – оптимізацію, кореляційно-регресійний аналіз; виявляти приховані закономірності у великих масивах даних, здійснювати прогнозування за допомогою економіко-математичних моделей;

– знати суть економічних та соціальних відносин, процесів та закономірності їх розвитку; сутність економічної політики, економіки, аграрної економіки;

– уміти аналізувати управлінські рішення щодо формування інноваційно-інвестиційного портфеля підприємства; знати і розуміти бізнес-функції; розробляти і удосконалювати бізнес-плани підприємств;

– знати організацію та управління інвестиційною, інноваційною, виробничою, логістичною, маркетинговою, фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання, галузей економіки.

3. Анотований зміст курсу дисципліни «Аграрна економіка».

Тема 1. Аграрна економіка, визначення та сутність. Причини державного регулювання сільськогосподарського виробництва, суть та цілі аграрної політики держави. Особливості сільськогосподарського виробництва, що зумовлюють необхідність державного регулювання галузі. Довгострокова та короткострокова аграрна проблема. Самозабезпеченість країни продуктами харчування та гарантування продовольчої безпеки держави. Аграрна економіка як складова економічної системи України. Суть та принципи аграрної політики. Елементи аграрної політики держави. Модель процесу формування аграрної політики. Групи інтересів в аграрній політиці. Система цілей аграрної політики держави, що включає основні політико-економічні цілі для розвинених країн та цілі аграрної політики для більшості країн.

Тема 2. Економічні наслідки застосування окремих інструментів регулювання вітчизняного аграрного сектору.

Наслідки державного втручання в сільськогосподарське виробництво та завдання аналізу аграрної політики держави. Теоретичні основи аналізу рівня добробуту суспільства. Концепція витрат та концепція корисності в прикладній економічній науці про добробут суспільства. Основні концепції прикладної економічної науки про добробут (welfare economics): концепція надлишку виробника (producer surplus), концепція надлишку споживача (consumer surplus) та концепція ринкової рівноваги. Застосування аналізу добробуту суспільства при дослідженні ефективності використання інструментів аграрної політики держави.

Тема 3. Заходи регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку. Класифікація інструментів регулювання аграрного виробництва. Заходи державного регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку, що мають вплив на рентабельність сільськогосподарського виробництва і заходи, що не мають вплив на рентабельність сільськогосподарського виробництва. Способи досягнення рентабельності сільськогосподарського виробництва. Заходи державного регулювання, що стимулюють попит на сільськогосподарську продукцію і заходи, що обмежують пропозицію сільськогосподарської продукції. Цінова політика на агропродовольчому ринку: завдання та основні інструменти. Державний адміністративний контроль за цінами: мінімальна ціна, максимально допустима ціна. Інструменти обмеження пропозиції сільськогосподарської продукції: виробнича квота, обмеження на використання сільськогосподарської землі. Інструменти щодо підвищення попиту на сільськогосподарську продукцію на внутрішньому ринку: державні закупівлі сільськогосподарської продукції, прямі цінові субсидії виробникам. Регулювання ринків виробничих ресурсів, що використовуються у сільськогосподарському виробництві.

Тема 4. Заходи регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією.

Роль торгівлі у розвитку сільськогосподарського виробництва. Базові теорії міжнародної торгівлі агропродовольчою продукцією. Основні показники міжнародної конкурентоспроможності країни на світовому агропродовольчому ринку. Суть та завдання зовнішньоторговельної політики держави в аграрному секторі, основні аргументи на користь протекціонізму у агропродовольчій торгівлі. Основна відмінність між політикою протекціонізму і лібералізацією зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією. Інструменти регулювання імпорту агропродовольчої продукції: імпортне мито, квота на імпорт, вимоги щодо якості продукції. Інструменти регулювання експорту агропродовольчої продукції: експортне мито, експортна субсидія та її негативний вплив на світову економіку та внутрішній ринок країни, яка її застосовує.

Тема 5. Основні підходи до оцінки рівня державної підтримки аграрного сектору та Регулювання світової агропродовольчої системи в рамках СОТ.

Основні підходи до оцінки рівня державної підтримки аграрного сектору: номінальний та реальний рівень захисту внутрішнього продовольчого ринку, показники державної підтримки виробників та споживачів сільськогосподарської продукції за методологією Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), визначення рівня підтримки аграрного сектору відповідно до методології СОТ (сукупний вимір підтримки). Загальні підходи до регулювання агропродовольчої торгівлі в рамках Світової організації торгівлі (СОТ). Уругвайська угода про сільське господарство (УУСГ) СОТ. Вимоги щодо доступу до внутрішнього агропродовольчого ринку в УУСГ. Правила застосування експортних субсидій у рамках СОТ. Регулювання внутрішньої підтримки сільськогосподарського виробництва відповідно до УУСГ. Питання підтримки сільськогосподарського виробництва у поточному раунді переговорів у рамках СОТ.

Тема 7. Еволюція державної підтримки аграрного сектору та основні напрями сучасної аграрної політики України

Реформування економічних відносин у аграрному секторі на початкових етапах ринкової трансформації економіки України. Основні засади державної аграрної політики у пореформений період. Нормативно-правова база сучасної аграрної політики України. Мета та пріоритети сучасної аграрної політики України. Основні чинники, що визначають результативність аграрної політики. Особливості аграрної реформи в Україні та основні чинники, що на неї впливають

Суть аграрної реформи та основні чинники, що на неї впливають. Особливості земельної реформи в Україні, законодавче забезпечення розвитку інфраструктури ринку землі сільськогосподарського призначення. Реформування відносин власності в аграрному секторі України. Макроекономічні та інституційні чинники аграрної реформи. Структура сільськогосподарського виробництва в Україні та структурна політика держави. Бюджетні-податкові та кредитно-фінансові чинники. Тенденції розвитку сільських територій та соціальна політика держави у сільській місцевості. Зовнішньоекономічні чинники аграрної політики держави: позитивні та негативні. Значення зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією та продовольством для економіки України, тенденції розвитку експортно-імпоротної діяльності щодо продукції АПК. Порівняльні переваги українського аграрного сектору на світовому агропродовольчому ринку, міжнародна конкурентоспроможність окремих агропродовольчих товарів. Державне регулювання експортно-імпоротної діяльності в АПК України. Оцінка рівня державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні. Потенційні наслідки вступу України до СОТ для вітчизняного аграрного сектору. Можливості державної підтримки сільськогосподарського виробництва в рамках СОТ.

4. Методи навчання.

При вивченні дисципліни використовуються методи інтерактивного навчання (розбір конкретних ситуацій методом case - study, рольові та ділові

ігри, робота у малих групах, тренувальні завдання, практичні вправи, тести та т.п.).

Для досягнення поставленої мети вивчення дисципліни також використовуються наступні методи: історичний – при узагальненні поглядів представників різних наукових шкіл ; абстрактно-логічний – при постановці мети і завдань дослідження, розробці наукової гіпотези курсової роботи; монографічний – при вивченні літературних джерел, законодавчих чи інших нормативно-правових актів; структурно-функціональний – для аналізу змін, що відбуваються в управлінні сільським господарством країни при здійсненні аграрної реформи; логіко-семантичний – при уточненні й систематизації структурних елементів механізму стратегічного управління сільським господарством із врахуванням об’єктивних закономірностей та специфічних особливостей розвитку галузі; економіко-статистичний – для аналізу основних техніко-економічних показників сучасного стану сільськогосподарського виробництва в Україні; графічний і табличний методи – для побудови графіків і діаграм та таблиць.

5. Форми контролю.

Поточний контроль знань проводиться з метою виявлення якості навчального процесу та його результатів у міжсесійний період під час аудиторних занять і перевірки самостійно виконаних здобувачами завдань, передбачених навчальною програмою з дисципліни.

До основних завдань поточного контролю належать:

- оцінювання поточних результатів самостійної роботи здобувачів щодо освоєння програмного матеріалу дисципліни;
- отримання здобувачами уявлень про свої здібності, рівень засвоєння навчального матеріалу дисципліни та необхідність внесення оперативних змін у подальшу самостійну роботу;
- надання викладачеві можливості впливати на хід самостійної роботи здобувачів й визначати необхідність і напрями вдосконалення навчального процесу.

6. Шкала оцінювання

Оцінка національна	Оцінка ЄКТС	Визначення оцінки ЄКТС	бали
Відмінно	A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90 - 100
Добре	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	82 - 89
	C	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74 – 81
	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	64 - 73

Задовільно	E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії	60 – 63
	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно працювати перед тим, як отримати залік (позитивну оцінку)	35 - 59
Незадовільно	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота	01 - 34

7. Контрольні питання засвоєння знань.

1. Особливості сільськогосподарського виробництва, що зумовлюють необхідність державного регулювання галузі.
2. Проблема паритетності цін на сільськогосподарську продукцію та засоби виробництва.
3. Особливості попиту на сільськогосподарську продукцію як причина державного регулювання.
4. Особливості конкуренції в аграрному секторі.
5. Суть довгострокової аграрної (фермерської) проблеми.
6. Імобільність ресурсів у сільському господарстві.
7. Суть короткострокової аграрної (фермерської) проблеми.
8. Основні аргументи на користь аграрного протекціонізму.
9. Суть аграрної політики держави.
10. Групи інтересів в аграрній політиці.
11. Особливості підтримки сільськогосподарського виробництва у країнах з різним рівнем економічного розвитку.
12. Можливості державного регулювання аграрного виробництва.
13. Державна політика щодо регулювання аграрних ринків.
14. Система цілей аграрної політики держави.
15. Методика аналізу добробуту суспільства та її застосування при дослідженні наслідків окремих заходів аграрної політики держави.
16. Економічні наслідки встановлення максимально допустимої ціни на ринку.
17. Економічні наслідки встановлення мінімально допустимої ціни на ринку.
18. Класифікація заходів аграрної політики держави.
19. Виробничі квоти як захід аграрної політики держави.
20. Обмеження на використання сільськогосподарської землі як захід аграрної політики держави.
21. Прямі цінові субсидії виробникам.
22. Суть та призначення державних закупівель сільськогосподарської продукції.
23. Заходи, спрямовані на зниження витрат у сільськогосподарському виробництві.
24. Заходи аграрної політики, не спрямовані на підвищення рентабельності сільськогосподарського виробництва.
25. Роль зовнішньої торгівлі у розвитку сільськогосподарського

виробництва.

26. Основні показники міжнародної конкурентоспроможності країни на світовому агропродовольчому ринку.

27. Основні заходи регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією.

28. Суть імпортного мита та економічні наслідки його застосування.

29. Нетарифні заходи регулювання агропродовольчого імпорту.

30. Суть та економічні наслідки застосування експортного мита.

31. Суть та економічні наслідки застосування експортної субсидії.

32. Основні методологічні підходи до оцінки рівня державної підтримки аграрного сектору.

33. Показники державної підтримки виробників та споживачів сільськогосподарської продукції за методологією ОЕСР,

34. Регулювання світового сільськогосподарського виробництва в рамках СОТ.

35. Внутрішня підтримка сільськогосподарського виробництва відповідно до Уругвайської Угоди по сільському господарству (УУСГ) СОТ.

36. Вимоги щодо доступу до ринку відповідно до УУСГ.

37. Експортні субсидії в УУСГ.

38. Питання підтримки сільськогосподарського виробництва у поточному раунді переговорів в рамках СОТ.

39. Суть та основні завдання спільної аграрної політики (САП) ЄС.

40. Основні етапи еволюції САП ЄС.

41. Основні інструменти ринкової політики та підтримки цін сільськогосподарської продукції у ЄС.

42. Аграрна політика в умовах розширення ЄС: реформа Фішлера.

43. Сучасна аграрна політика США та її вплив на світовий аграрний ринок.

44. Основні інструменти підтримки цін сільськогосподарської продукції та доходів виробників у США.

45. Особливості аграрної політики в країн Центральної та Східної Європи.

46. Основні напрями сучасної аграрної політики Росії та перспективи її розвитку.

47. Загальні тенденції розвитку аграрної політики країн-експортерів агропродовольчої продукції.

48. Макроекономічна характеристика аграрного сектору економіки України.

49. Основні засади та пріоритетні напрями державної аграрної політики України.

50. Основні напрями підвищення ефективності діяльності суб'єктів АПК в Україні.

51. Державна політика щодо розвитку ринків продукції сільського господарства і продовольства в Україні.

52. Основні положення ЗУ "Про державну підтримку сільського

господарства України”.

53. Цінове регулювання сільськогосподарських ринків в Україні. Визначення мінімальної та максимальної закупівельної ціни.

54. Особливості товарних та фінансових інтервенцій на сільськогосподарських ринках в Україні.

55. Державне регулювання ринку страхування в сільському господарстві.

56. Деретуляція українського ринку сільськогосподарської продукції.

57. Чинники, що визначають результативність аграрної реформи в Україні.

58. Макроекономічні та інституційні чинники аграрної реформи.

59. Особливості земельної реформи в Україні.

60. Реформування відносин власності в аграрному секторі України.

61. Законодавче забезпечення розвитку інфраструктури ринку землі сільськогосподарського призначення.

62. Орендні відносини в сільському господарстві України.

63. Структурні чинники аграрної реформи в Україні.

64. Бюджетне фінансування аграрного сектору України.

65. Податкова політика в аграрному секторі України.

66. Кредитна підтримка виробників сільськогосподарської продукції в Україні.

67. Регулювання ринку зерна в Україні.

68. Особливості здійснення заставних закупівель зерна в Україні.

69. Особливості здійснення інтервенційних закупівель зерна в Україні.

70. Регулювання ринку цукру в Україні.

71. Державна підтримка виробників продукції тваринництва в Україні.

72. Регулювання ринку молока в Україні. Основні положення ЗУ “Про молоко та молочні продукти”.

73. Розвиток державної політики щодо матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського

74. Зовнішньоекономічні чинники аграрної реформи в Україні.

75. Оцінка рівня державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні.

76. Державне регулювання експортно-імпоротної діяльності в АПК України.

77. Потенційні наслідки вступу України до СОТ для вітчизняного аграрного сектору.

78. Екологічні чинники аграрної реформи в Україні.

Соціальні чинники аграрної реформи в Україні.

8. Рекомендована література

Основна

1. Аграрна політика в Україні на зламах політичних епох [Текст] : історико- соціально-економічні нариси / В. В. Юрчишин ; Інститут економіки та прогнозування.- К. : Наукова думка, 2009.
2. Діброва А. Д. Розвиток аграрної політики України в умовах Євроінтеграції:[монографія]. За редакцією: А. Д. Діброви, В. Є. Андрієвського. Київ, 2014. 568 с.
3. Діброва А. Д. Регулювання аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції: [монографія]. За редакцією: А. Д. Діброви, В. Є. Андрієвського. Київ, 2014. 572 с.
4. Вдовенко Н. М., Богач Л. В., Гераймович В. Л., Кваша К. С., Павленко М. М. Глобальна економіка: [навчальний посібник]. Київ, 2017. 319 с.
5. Сільське господарство України - від минулого до сьогодення [Текст] : у чотирьох томах. Т. III. Аграрна політика і макроекономічні відносини в аграрному секторі України / ред. кол. М. В. Зубець [та ін.]. - К. : ННЦ ІАЕ, 2006. - 355 с.
6. Основи аграрної економіки: Підручник / В.П. Галушко, Гвідо Ван Хуленбрук, О.А. Ковтун та ін. – К.: Вища освіта, 2003. – 309 с.
7. Серова Е.В. Аграрная экономика. – М.: ГУ ВШЭ, 1999. – 480 с.
8. Ситник В.П. Трансформація АПК України в ринкові умови. – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2002. – 518 с.
9. Стратегічні напрями розвитку агропромислового комплексу України / Інститут аграрної економіки УААН / Петро Трохимович Саблук (ред.), Віктор Якович Месель-Веселяк (ред.). – К., 2002. – 60 с.
10. Сучасна аграрна політика України: проблеми становлення / За ред. П.Т. Саблука. К.: ІАЕ УААН, 1996.
11. Хорунжий М.Й. Аграрна політика: Навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2010.
12. Черевко Г.В. Державне регулювання економіки в АПК: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2006. – 339 с.
13. Янків М.Д. Організаційно-економічні механізми розвитку і функціонування АПК України. Монографія. – Л.: Коопосвіта, 2000. – 448 с.
14. Аграрна реформа в Україні / П.І. П.Т. Саблук, Ю.О. Лупенко та ін.; За ред. П.І. Гайдуцького. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
15. Регулювання міжгалузевих відносин в системі аграрної політики [Текст] : научное издание / В.Л. Валентинов. - К. : [б. и.], 2003. - 332 с.
16. Актуальні питання аграрної політики [Текст] : збірник робіт 2005 / Упоряд.: О. Шевцов, В. Дем'янчук, В. Артюшин. - К. : [б. и.], 2005. - 408 с.
17. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти [Текст] : научное издание / В. Г. Андрійчук, М. В. Зубець, В. В. Юрчишин. - К. : Аграрна наука, 2005. - 138 с.

Допоміжна

1. Закон України “Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року” № 2982-IV від 18 жовтня 2005 року.
2. Закон України “Про державну підтримку сільського господарства України”
№ 191-VIII від 12 лютого 2015 року.
3. Закон України “Про зерно та ринок зерна в Україні” №37-IV від 4 липня 2002 року із змінами та доповненнями.
5. Закон України “Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру”
№758-XIV від 17 червня 1999 року із змінами та доповненнями.
6. Закон України “Про молоко та молочні продукти” № N 1870-IV від 24 червня 2004 року із змінами і доповненнями.
7. Земельний кодекс України в редакції 2003 року із змінами та доповненнями.
8. Закон України «Про єдиний земельний кадастр в Україні» № 5462-VI від 16.10.2012.
9. Закон України «Про ринок землі» (всі версії проектів).

11. Інформаційні ресурси

1. <http://rada.gov.ua/>
2. <http://www.kmu.gov.ua/control/>
3. <http://minagro.gov.ua/>
4. <http://www.dazru.gov.ua/terra/control/uk/index>
5. <http://wto.org/>
6. http://www.fao.org/index_en.htm
7. <http://www.usda.gov/wps/portal/usda/usdahome>

